

CU PRIVIRE LA COLONIILE GRECEȘTI DIN DOBROGEA ȘI LA DATA CONSTITUIRII TERITORIULUI LOR RURAL

Pe la mijlocul sec. VIII î.e.n. începe a doua¹ mare mișcare de răspândire a grecilor în Marea Mediterană, cunoscută sub numele de „colonizarea² greacă”. Timp de două sute de ani, pînă la mijlocul sec. VI î.e.n., elemente din rîndurile tuturor semințiilor grecești, pornite din diferite cetăți³, se vor strămuta, întemeind nenumărate⁴ noi așezări (*apoikiai*) pe țărmurile⁵ Mediteranei. De la gurile Donului și pînă în Cirenaica și Egipt, de pe coastele Caucazului și ale Pisidiei și pînă la strîmtoarea Gibraltar, vor răsuna de acum înaintea graiului grecești.

Grupurile de emigranți⁶, venite aici sub conducerea unui „întemeietor” (*oikistes*), vor menține legături⁷ strînse cu metropola lor, nu numai la început, în timpul pr mei generații, dar în general și mai tîrziu, în secolele următoare. Situația aceasta decurgea, în primul rînd, din decretul de întemeiere⁸, care, de obicei însoțea nașterea fiecărei *apoikia*. Apoi, ea se menținea și datorită instituțiilor sociale de bază, pe care coloniile le preluaseră de la

¹ Prima expansiune, efectuată de aheii purtători ai civilizației miceniene, avusese loc în sec. XIV—XIII î.e.n., cînd au fost atinse coastele Rodosului, ale Ciprului și ale Siriei de nord (H. Bengtson, *Griechische Geschichte*³, München, 1965, p. 45—46).

² Vezi Bengtson, *op. cit.* p. 86—99 și J. Bérard, *L'expansion et la colonisation grecque jusqu'aux guerres médiques*, Paris, 1960.

³ În frunte cu ionienii din Chalkis, Milet, Focea și Eretria.

⁴ Dintre care peste cincizeci de centre importante, reprezentînd cam o treime din totalul de nume transmise, sînt bine cunoscute și localizate prin mărturii literare, epigrafice și arheologice.

⁵ Cu cîteva foarte rare excepții în interiorul continentului, dar nu prea departe de coastă, cum ar fi Akrai în Sicilia, sau Cirene în Cirenaica.

⁶ Fie că au fost organizate de autorități, ca pentru Cirene (Herodot, IV, 153), sau reunite printr-o inițiativă particulară, ca în cazul spartanului Dorieus, fratele celebrului Leonidas, care a întemeiat orașul Herakleia din Sicilia (Herodot V, 42).

⁷ Pe lângă bibliografia din lucrările generale citate vezi în special. J. Seibert, *Metropolis und Kolonie. Historische Beiträge zur Geschichte ihrer gegenseitigen Beziehungen*, Würzburg, 1963 și A. J. Graham, *Colony and Mother City in Ancient Greece*, Manchester, 1964.

⁸ Acesta reglementa atît acțiunile legate de întemeiere (ca sacrificiile și împărțirea pămîntului), cît și diferite probleme viitoare (ca eventuala întoarcere, emigrările ulterioare, cetățenia etc.); împotriva schimbării sau a încălcării sale erau prevăzute garanții. Vezi Graham *op. cit.* cap. IV și apend. II.

metropole și în cadrul cărora vor continua să se dezvolte și în viitor. În fapt acestea reprezentau o copie fidelă a stărilor de lucruri din patrie. Astfel împărțirea în triburi (*phylai*), magistraturile orașului, inclusiv cele eponime, calendarul și mai ales zeei protectori (*theoi poliouchoi*) ai orașului, vor fi la fel⁹ ca în metropolă. Aceasta însă nu înseamnă că se nășteau raporturi de subordonare politică a primului față de ultima, cum ar putea să dea impresia termenul impropriu de „colonie“, folosit în literatura istorică pentru noile orașe grecești. Marea majoritate a acestora se vor dezvolta ca niște organisme politice independente¹⁰, care în cursul timpului vor putea ajunge chiar și la conflicte¹¹ armate cu „patria-mamă“, deși în general relațiile dintre ele vor fi foarte amicale¹².

Cauzele mișcării grecești de colonizare trebuie căutate în condițiile interne ale lumii grecești în perioada arhaică. Este vorba despre o creștere a mării proprietăți, care se manifestă prin concentrarea ei în mâna aristocrației gentilice, concomitent cu o scădere a numărului micilor proprietari. Aceștia ajung în dependența economică a primilor, odată cu pierderea loturilor personale. Astfel ia naștere o lipsă acută de pământ — respectiv un mare surplus de brațe de muncă — accentuată și de relativa suprapopulare a Greciei, datorită unei creșteri demografice¹³. Dacă la contradicțiile social-economice se mai adaugă și altele politice, ca de pildă opoziția unei părți a cetățenilor față de tirania care începe să apară în lumea greacă de la mijlocul sec. VII î.e.n.¹⁴, înțelegem de ce pentru o lungă perioadă de timp au existat grupuri de oameni dornici de o viață mai bună. Aceștia erau dispuși să se expatrieze¹⁵ și să înfrunte un drum lung și anevoios și mai ales primejdiile unui țărnam „barbar“, chiar dacă acesta era de multe ori nelocuit.

Alături de această mișcare „agrară“ — fie ea spontană și particulară, sau dirijată și oficială — au existat și acțiuni oficiale care urmăreau scopuri comerciale. Anumite cetăți mai avansate căutau piețe de desfacere ale produselor proprii și totodată surse de aprovizionare cu materii proprii. În scopul acesta au întemeiat așezări cu rolul unor antrepozite și centre de schimb, respectiv

⁹ Cum au arătat F. Bilabel, *Die ionische Kolonisation*, Leipzig, 1920 și Kr. Hanell *Megarische Studien*, Lund, 1934.

¹⁰ Cu excepția coloniilor Corintului, în perioada tiraniei, și ale Atenei, în sec. VI—V î.e.n. Vezi E. Will, *Sur l'évolution des rapports entre colonies et métropoles en Grèce à partir du VI-e siècle* în „La nouvelle Clio“, VI (1954) p. 413—460, care crede însă că de raporturi efective se poate vorbi, în cazul celorlalte orașe, de abia mai târziu, din sec. VI î.e.n. Această afirmație, bazată pe absența mărturiilor exprese, nu poate fi însă presupusă, ci trebuie dovedită, deoarece contrariul este probabil. De altfel numeroase indicații indirecte confirmă din plin ultima probabilitate. Vezi Graham, *op. cit.* p. 210—212.

¹¹ De exemplu între Corint — Corcira — Epidamnos în ajunul izbucnirii războiului peloponeziac (Tucidide I, 24—54), sau prima bătălie navală cunoscută din istoria Greciei, tot între Corint și Corcira, în anul 664 î.e.n. (Tucidide, I, 13, 4). Vezi tot la Tucidide (VII, 57) întreaga „listă“ a unor astfel de conflicte.

¹² Mirarea și surprinderea lui Tucidide (VII, 57), care constată violarea flagrantă a acestora, cu ocazia expediției din Sicilia, atestă caracterul normal al bunelor relații chiar și în plină epocă clasică.

¹³ Fenomenul acesta era de altfel periodic în lumea greacă, care, din acest motiv va cunoaște de timpuriu practica părăsirii noilor născuți (R. Tolles, *Untersuchungen zur Kinderaussetzung bei den Griechen*, Breslau, 1941).

¹⁴ RE VII A s.v. *Tyrannis*, col. 1821 și urm.

¹⁵ M. I. Finley, *The ancient Greeks*, Londra, 1963, p. 27 și urm.

stațiunii comerciale (*emporía*)¹⁶. În funcție de aspectul pe care l-au studiat și subliniat istoricii moderni, s-a vorbit despre „caracterul agricol”¹⁷ sau „comercial”¹⁸ al colonizării grecești¹⁹.

În realitate, chiar dacă considerentele agrare par să fi fost precumpănitoare²⁰ în majoritatea cazurilor, cel puțin în prima fază a procesului colonizator al grecilor, orice generalizare simplificatoare, care nu ține seama de particularitățile fiecărei întemeieri în parte, ar fi o greșeală metodologică, mai ales că nu cunoaștem toate coloniile pe care le-au creat grecii. De aceea numai o apreciere individuală, de la caz la caz, poate fi valabilă. Astfel de ex. Zankle în Sicilia și Rhegion în vârful cizmei italiene, ambele vârstare chalcidice, au fost fără îndoială emporia²¹ comerciale, pe când centre din sudul Italiei (Magna Graecia), ca Sybaris sau Kroton, sau orașe din Sicilia, ca Leontinoi sau Gela, au avut un vădit caracter agricol²².

În locurile în care debarcau, noii veniți procedau de obicei la o împărțire²³ a pământului ocupat²⁴. Aceasta se efectua prin tragerea la sorți a unor loturi (*kleroi*), destinate satisfacerii nevoilor proaspeților locuitori ai orașului. În felul acesta colonia dispunea de un teritoriu rural (*chora*)²⁵, care cu vremea avea tendința să se mărească, pe măsură ce se dezvoltă și orașul prin forțe proprii sau datorită venirii unor grupuri colonizatoare ulterioare²⁶.

¹⁶ Vezi analiza noțiunii la C. Roebuck, *The Organisation of Naukratis*, în „Classical Philology”, XLVI (1951), p. 219 nota 22.

¹⁷ Astfel K. I. Beloch, *Griechische Geschichte*, I², I, p. 218 și urm.; G. Busolt, *Griechische Staatskunde*, I, München, 1920, p. 261; A. Gwynn, *The Character of Greek Colonisation*, în „Journal of Hellenistic Studies”, XXXVIII (1918), p. 88 urm.; J. Hasoebrock, *Staat und Handel im alten Griechenland. Untersuchungen zur antiken Wirtschaftsgeschichte*, Tübingen, 1928, p. 113 urm.; Fr. Heichelheim, *Wirtschaftsgeschichte des Altertums*, Leiden, 1938, I, p. 241 urm.; idem, *Ancient Economic History*, I, 1958, p. 494 urm.; G. Vallet, *Rhégion et Zankle. Histoire, commerce et civilisation des cités chalcidiennes du détroit de Messine*, Paris, 1958, p. 199 urm.

¹⁸ Ca Ed. Meyer, *Geschichte des Altertums*, II², 388 urm. sau Oehler, RE, I, col. 2824.

¹⁹ Alții ca W. Otto, *Kulturgeschichte des Altertums*, München, 1925 p. 85 au adoptat o poziție intermediară.

²⁰ Cum par să indice cercetările recente din teritoriile rurale ale cetăților nord-pontice (v. mai jos) și din sudul Italiei. (Vezi actele celui de al șaptelea „Convegno di Studi sulla Magna Grecia”, 1967 [1970]). De altfel chiar și vechea colonizare a Corintului pare să fi urmărit aceleași scopuri (E. Will, *Korinthiaka*, Paris, 1955, p. 321 și urm.), iar cea mai veche așezare greacă din Apus, colonia Pithecusai de pe insula Ischia — avanpostul așezării ulterioare de la Cumae — a avut, poate, și ea același caracter (R. M. Cook, *Reasons for the Foundation of Ischia and Cumae*, în „Historia” XII (1962), p. 113—114).

^{21—22} T. J. Dunabin, *The Western Greeks, The History of Sicily and South Italy from the foundation of Greek Colonies to 480 B. C.*, Oxford, 1948, p. 11—12; 211.

²³ Ca de exemplu la Cirene (*Suppl. Epigr. Graec.*, IX, 3, r. 33) sau în insula Corcira Neagră din Adriatica (*Syll.*³, 141, r. 3—4). Vezi amănunte la D. Asheri, *Distribuzioni di terre nell'antica Grecia*, în „Memorie dell'Accademia delle Scienze di Torino”, 1966.

²⁴ Modalitatea de apropiere a acestuia diferea de la caz la caz. Astfel majoritatea întemeierilor se făcea pe țărniuri nelocuite, dacă e să judecăm după absența mențiunilor din izvoare. În unele cazuri se proceda la o cucerire a viitorului teritoriu, ca de ex. la Siracusa și Katana în Sicilia (Tucidide, VI, 3, 2—3), sau la Herakleia și Kotyora în Pont (Strabon XII, 3, 4 și Xenofon V, 5, 10). Alteori se ajungea la o înțelegere cu localnicii, ca la Corcira Neagră, amintită mai sus și la Marsilia (Iustinus XLIII, 3, 8—11).

²⁵ Despre rolul acestuia vezi Busolt, *op. cit.* I p. 135 și urm. și G. Glotz, *La cité grecque*, Paris, 1928, p. 28 și urm.

²⁶ Uneori situația era prevăzută chiar în decretul de întemeiere, atît de normală părea ea să fie (Cirene și Corcira Neagră). Vezi despre frecvența fenomenului și H. Schaefer *Eigenart und Wesenszüge der griechischen Kolonisation* în „Heidelberger Jahrbücher”, 1960, p. 87.

Cînd se vorbește însă despre teritoriul rural al coloniilor grecești, trebuie avut în vedere faptul că există două sensuri²⁷ ale cuvîntului *chora* în limba greacă, și deci și în traducerea corespunzătoare din limbile moderne. Astfel trebuie deosebit înțelesul restrîns de cel larg al cuvîntului. Primul desemnează ogoarele din jurul așezării grecești, care sînt cultivate pentru satisfacerea nevoilor locuitorilor acesteia. Al doilea cuprindea o regiune întinsă de zeci de kilometri, reprezentînd zone de influență sau de dominație politică, în interiorul căreia se găsesc de obicei și alte așezări, de mărime variabilă, dar legate de așezarea principală.

De un teritoriu în înțelesul restrîns al cuvîntului au dispus chiar de la început — în teorie cel puțin — toate coloniile grecești, indiferent de caracterul lor agricol sau comercial. În sensul acesta nu s-ar putea vorbi deci despre un „oraș fără teritoriu“²⁸.

Colonizarea greacă în Marea Neagră a fost aproape exclusiv²⁹ opera ionienilor din Milet. Tradiția istorică îi atribuie acestuia din urmă³⁰ 90, respectiv³¹ 75 de colonii, dintre care însă nu s-au putut identifica decît 45 de așezări³², și acestea cu multă bunăvoință³³. Prin această mișcare exuberantă Miletul s-a situat în fruntea metropolelor grecești.

Caracterul mișcării milesiene a fost apreciat³⁴, în general, ca fiind de factură comercială, avînd în vedere că fenomenul începe de pe la mijlocul sec. VII î.e.n. și mai ales datorită faptului că este vorba despre o mare metropolă comercială, care de aceea ar fi avut interesul să înființeze mai multe factorii decît colonii de emigrare, respectiv agricole³⁵.

Recent însă, lucrarea lui V. V. Lapin *Colonizarea grecească în nordul Mării Negre*³⁶, pare să revoluționeze vechile teorii și concepții. Pornind de la cercetări proprii pe insula Berezan, din fața Olbiei, el întreprinde o trecere în revistă critică a teoriilor sovietice³⁷ despre colonizarea greacă — care în

²⁷ Vezi analiza lui D. Adameșteanu cu ocazia discutării teritoriului rural al unor colonii din Sicilia în „Kokalos“ II (1956), p. 146—147 (*Osservazioni sulla bataglia di Gela del 405a.C.*) pe baza lui Diodor din Sicilia XI, 91 și XIII, 108, 7.

²⁸ Fr. Hampel, *Poleis ohne Territorium* în „Klio“ XXXII (1939), p. 1—60, care a introdus această noțiune, se referă la o situație de drept, ca în cazul cetăților Mitilene, Sinope și altele, care au fost nevoite să cedeze Atenei teritoriile lor în sec. V î.e.n.

²⁹ Cu excepția citorva orașe întemeiate de dorienii din Megara, ca Herakleia, Mesambria, Kallatis și Chersonesul. E posibil ca între cele două metropole să fi intervenit un fel de înțelegere, cum crede Hanel *op. cit.*, p. 135.

³⁰ Pliniu cel Bătrîn, *Ist. Nat.* V, 29, 112. În numărul acesta intră bineînțeles și întemeierile din Propontida și nordul Mării Egee.

³¹ Seneca, *Cons. către Helvia* VII, 2.

³² Bilabel, *op. cit.* p. 13 urm.

³³ Doarece unele dintre ele nu sînt sigure, iar altele nu sînt numai milesiene.

³⁴ Începînd cu primii cercetători ai problemei K. Neumann, *Die Hellenen im Skythenlande*, Berlin, 1855 și L. Bûrchner, *Die Besiedlung der Küsten des Pontos Euxinus durch die Milesier*, I, Kempten, 1885 urmați apoi de istorici ca E. H. Minns, *Scythians and Greeks*, Cambridge, 1913, p. 438—440; Gwynn, *op. cit.* p. 95; iar de curînd Hr. Danov RE, Supl. IX, col. 1050—1057 și Graham *op. cit.*, p. 95.

³⁵ Există și un punct de vedere mixt, ca la Bengtson, *op. cit.* p. 95, care acceptă ambele componente ale colonizării, agricolă și comercială.

³⁶ *Greceskaia kolonizația Severnogo Pricernomoria*, Kiev, 1966, p. 231—237 (concluzii).

³⁷ În frunte cu A. A. Iessen, *Greceskaia kolonizația Severnogo Pricernomoria*, Leningrad, 1947 și V. D. Blavațki (în diferite lucrări), care au preluat de fapt tezele mai vechi ale istoricilor ruși cunoscuți ca V. V. Latîșev, *Issledovanie ob istorii a gosudarstvennom stroe Olbii*, Petersburg.

cazul de față sînt foarte importante, fiindcă se bazează pe cunoașterea materialelor arheologice recente — și schimbă cu totul tabloul de pînă acum acceptat, pare-se mai mult datorită unor premise teoretice, decît pe baza indicației izvoarelor, în primul rînd arheologice. Astfel steпа nordpontiică cunoaște o depopulare temporară tocmai în intervalul în care se așează grecii. De aceea grupuri relativ numeroase de greci ocupă devreme mari întinderi de pămînt, iar la început nu există dovezi, respectiv urme, despre conviețuirea elementului grecesc nou venit cu localnicii, sau de asimilare a ultimilor. Autohtonii apar mai tîrziu și nu în cultura materială ci în tradiția literară și pe monumente lapidare. De aceea primele comunități grecești în frunte cu cea mai veche, Berezanul, au avut un caracter agricol — meșteșugăresc, iar nu comercial.

Cea mai veche colonie greacă de pe întreg țărmul apusean al Mării Negre și implicit al Dobrogei este fără îndoială Histria, deși data exactă a întemeierii ei este în discuție. După cum se știe, există două tradiții literare³⁸. Prima³⁹, reprezentată de Eusebiu din Cezareea⁴⁰ plasează evenimentul în anii 657—656 î.e.n., iar cealaltă păstrată la Pseudo-Scymnos⁴², este corelată cu întîmplări ce au avut loc probabil⁴³ în anii 633—624 î.e.n. Fără a intra în amănunte, pentru care nu este locul aici, trebuie spus că ultima datare inspiră mai puțină încredere, datorită raportării ei la evenimente neprecise și care se pretează ușor la confuzii, pe cînd pentru prima par să pledeze mai multe⁴⁴ considerente.

Despre orașul Tomis nu s-a păstrat o tradiție cronologică. Din cele două izvoare amintite, primul nu îl menționează, iar celălalt spune⁴⁵ doar, că este vorba despre o colonie milesiană. Istoricii moderni vorbesc de secolul VI⁴⁶ sau chiar VII î.e.n.⁴⁷, ca dată a întemeierii actualei Constanța. În sta-

---

1886, p. 6 și urm.; E. von Stern, *Die griechische Kolonisation am Nordgestade des Schwarzen Meeres im Lichte archäologischer Forschungen* în „Klio“ IX, 1909, p. 139 și urm. M. I. Rostovțev, *Ellinstvo a iranstvo na iuge Rossii*, Petersburg, 1918

³⁸ De curînd s-a încercat o rezolvare a problemei pe baza materialelor arheologice, care însă n-a putut impune o soluție, avînd în vedere caracterul fragil al argumentelor de acest gen, cînd este vorba despre o datare precisă și nu de un interval de timp mai îndelungat.

³⁹ Datarea timpurie este apărută de P. Alexandrescu în „Studii Clasice“ IV (1962), p. 49—69

⁴⁰ *Chron.* p. 95 b. (cf. *Fontes Historiae Dacoromaniae*, II, București, 1970, p. 9)

⁴¹ Datarea tîrzie este susținută de S. Dimitriu și M. Coja „Dacia“ NS II (1958), p. 69 și urm. și „Studii și cercetări de istorie veche“ XV (1964) p. 251—256 precum și de Em. Condurachi în *Omăgiu lui Const. Daicoviciu*, București, 1960, p. 107 urm., care mai înainte încercase s-o „coboare“ pînă la mijlocul veacului VI î.e.n. (*Histria I*, București, 1954, p. 17).

⁴² vv. 766—770 (cf. *Izv. priv. ist. Rom.* I, 1964, p. 170—173).

⁴³ Astfel H. Strassburger și H. Kaletsch în „Historia“ VI și VII (1956—1957), p. 43 respectiv p. 69.

⁴⁴ Ca de ex. veridicitatea datelor lui Eusebiu pentru Marea Neagră. Vezi Fr. Miltner, *Die erste milesische Kolonisation im Südponos* în „Anatolian Studies Buckler“ Manchester, 1939, p. 191 și urm.

⁴⁵ v. 764 (*loc. cit.*)

⁴⁶ Astfel I. Stoian, *Tomilana*, București, 1962, p. 18 vorbește de a doua jumătate, D. Pipidi, *Din istoria Dobrogei I*, București, 1965 p. 152, despre sec. VI fără nici o precizare, iar T. V. Blavațkaia, *Zapadnopontiiskie goroda v V — I vekah d.n.e.* Moscova, 1952, p. 29 despre prima jumătate a sec. VI, fără a putea aduce însă dovezi în sprijinul aserțiunilor făcute.

⁴⁷ Grupul majoritar (vezi lista lor la Stoian *op. cit.* p. 18, n. 6, la care trebuie adăugat și Danov, *op. cit.* col. 1398), se lasă condus de analogia cu Histria, fără a avea însă niciun indiciu în acest sens.

diul actual, singurul reper cronologic care poate fi propus cu oarecare probabilitate, este anul 500 î.e.n. ca *terminus ante quem*, deoarece după această dată, pe lângă faptul că mișcarea de colonizare se terminase, Miletul participă la revolta cetăților ionice⁴⁸ împotriva stăpînirii persane, iar după înfrîngerea acesteia va fi cucerit și devastat în 494 î.e.n. După care nu mai poate fi vorba de acțiuni colonizatoare din partea metropolei milesiene. Aceste considerente sînt însă valabile, numai dacă sîntem siguri că avem de a face cu o colonie a Miletului și nu cumva cu o întemeiere histriană, avînd în vedere că știrile de orice natură⁴⁹ despre Tomis provin de abia din sec. III î.e.n., iar apartenența milesiană⁵⁰, respectiv ionică, îi putea fi foarte bine atribuită⁵¹, chiar dacă metropola sa ar fi fost Histria⁵².

Callatis a fost fără nici o îndoială întemeiată de coloniști veniți din Herakleia Pontului, fiind astfel una dintre puținele așezări megariene, respectiv doriene, din Marea Neagră. Data transmisă⁵³ se plasează în timpul domniei regelui macedonean Amyntas, cîndva în ultimele decenii ale sec. VI î.e.n.⁵⁴, și nu există nici un motiv să ne îndoim de ea.

Țărmlul dobrogean n-a cunoscut însă numai aceste trei mari colonii grecești, care au trăit perioade de mare înflorire și a căror istorie este cunoscută, cel puțin în liniile ei foarte mari, iar uneori, printr-o fericită întîmplare, și în unele amănunte. Alături de ele au existat și un șir de localități mai mici, despre care nu știm decît numele, păstrate întîmplător, cu ocazia enumerării localităților țărmlului vestpontic. Astfel Pliniu cel Bătrîn pomenește⁵⁵ lângă Callatis, orașul Herakleia și mai departe înșiră o serie de localități în „zona scitică”, între Tomis (Constanța) și Dionysopolis (Balci). Unele dintre ele, cum ne arată și numele, sînt așezări grecești (Aphrodisias, Eumenia și Parthenopolis). Tot în aceeași regiune, între Callatis și Capul Tiris (Calia-

⁴⁸ Bengtson, *op. cit.* p. 149—153.

⁴⁹ Stoian, *op. cit.* p. 20. Amforele izolate din sec. V, care nu provin dintr-o săpătură, respectiv un strat de sec. V bine atestat, nu înseamnă nimic.

⁵⁰ Menționată de Ps. Scymnos, v. 764 (*loc. cit.*)

⁵¹ Mai ales că nici Strabon VII, 6, 1 (319) (cf. *Izv. priv. ist. Rom.* I, 1964, p. 246—249) și nici Pliniu cel Bătrîn IV 11 (18), 44 (cf. *Izv. priv. ist. Rom.* I, 1964, p. 398—9) nu vorbesc de așa ceva. Or dacă ultimul nu amintește metropolele coloniilor vest-pontice cu excepția Histriei, primul le indică în general. Numai la Tomis, Kranoi-Dionysopolis și Byzone nu este citată proveniența. Adică la fel ca la Ps. Scymnos, care în ultimele două cazuri nu se pronunță sau indică o proveniență greșită (v. 750—759 *loc. cit.*), inversînd și ordinea celor două cetăți.

⁵² Căci, ca să nu cităm decît exemple din imediata apropiere, și Apollonia, pe cînd se afla la apogeu, a întemeiat în vecinătatea ei orașul Anchialos, iar Mesambria a creat la fel orașelul Naulochos (Danov, *op. cit.* col. 1070—1073). Tot despre aceiași Mesambria autorii de mai sus, ca și Ovidiu (*Triste* I, 10, 37—41; cf. *Izv. priv. ist. Rom.* I, 1964, p. 274—275), afirmă la fel că este vorba despre o colonie a Megariei, deși aceasta nu este exact decît în parte, avînd în vedere că orașul a fost întemeiat de coloniști din Calcedon și Bizanț, la care s-a adăugat și un grup din Megara (Danov, *op. cit.* col. 1071). De aceea nu trebuie exclusă nici în cazul lui Tomis o acțiune comună milesiano-histriotă. Datorită interesului ei de metropolă se explică poate și participarea Histriei la războiul dus de Kallatis, pe la 260 î.e.n., împotriva Bizanțului, pentru stăpînirea Tomisului, cînd și Kallatis a cerut ajutorul metropolei, ei, Herakleia din Pont (cf. *Izv. priv. ist. Rom.* I, 1964, p. 510—511)

⁵³ Ps. Scymnos, v. 760—763 (*loc. cit.*)

⁵⁴ Ipoteza unei întemeieri tîrzii, la începutul sec. IV î.e.n., trebuie respinsă cu hotărîre ca o presupunere cu totul fantezistă. Vezi discuția la Pippidi, *op. cit.* p. 12.

⁵⁵ *Ist. Nat.* IV, 11 (18), 44 (cf. *Izv. priv. ist. Rom.* I, 1964, p. 398—399). Vezi pentru toate aceste așezări R. Vulpe, *Hist. anc. Dobr.* București, 1933, p. 60—66 și Danov, *op. cit.* col. 1081.

cra), este amintit ⁵⁶ și „Portul carienilor“, iar lângă Tomis, probabil la Capul Tuzla, apare ⁵⁷ Stratonis (Turris). În nordul Dobrogei, probabil ⁵⁸ lângă Jurilofca, la Capul Dolojman, întâlnim prima localitate amintită ⁵⁹ de un izvor antic, pe nume Orgame.

În sfârșit nu trebuie uitat ⁶⁰ nici „Portul istrienilor“, care se găsește, ce-i drept la nordul Dunării, dar după cum îi spune numele, reprezintă cu mare probabilitate o așezare creată de locuitorii Histriei.

Informațiile despre localitățile amintite, chiar așa laconice cum sînt, permit totuși să tragem unele concluzii, cu suficiente șanse de probabilitate.

Orașul Aphrodisias trebuie să se fi aflat în apropierea „Portului carienilor“, în regiunea care a și primit ⁶¹ numele de Caria, deoarece antecedentele numelui sînt și ele cariene⁶². Eumenia și Parthenopolis erau așezări ioniene, probabil ⁶³ între Callatis și Tomis, la a căror întemeiere nu este exclus să fi contribuit, dacă nu au realizat-o chiar integral, Histria și, sau, Tomis. La fel se prezintă și situația Herakleiei dorice, a cărei vecinătate cu Callatis nu credem să fie întâmplătoare.

Faptele prezentate și mai ales legăturile cauzale sugerate urmăresc să atragă atenția asupra unui aspect important, dar omis la noi, al colonizării grecești din Dobrogea. E vorba de rolul activ, colonizator, al recenților așezări grecești, indiferent dacă ele au acționat singure, împreună cu metropola sau poate în colaborare cu alți vecini. Sperăm ca materialul arheologic și epigrafic dintr-un viitor nu prea îndepărtat să ne aducă mai multe indicații în această direcție.

Considerațiile pe care le-am făcut și ipotezele pe care le-am emis mai sus mi-au fost sugerate nu numai de realitățile de pe coasta apuseană ⁶⁴ sau cea de sud ⁶⁵ a Mării Negre, dar și de existența unor evidente analogii în Magna Grecia ⁶⁶ sau în Sicilia ⁶⁷. Această cu atît mai mult, cu cît este vorba de procese istorice tipice și foarte asemănătoare, în care nu există prea multe posibilități de variație.

O caracterizare a colonizării grecești din Dobrogea e greu de făcut, cel puțin la prima vedere, deoarece avem de a face cu trei orașe mari, fiecare cu

⁵⁶ Arian, *Per. Pont. Eux.* 24, 3 (cf. *Izv. priv. ist. Rom.* I, 1964 p. 592—593)

⁵⁷ *Tabula Peutingeriana* VIII, 4 (cf. *Izv. priv. ist. Rom.* I, 1964, p. 738—739).

⁵⁸ Cum ne face să presupunem așezarea Argamum din perioada romană.

⁵⁹ Într-un fragment păstrat la Ștefan din Bizanț, din Hekateu din Milet, care pe la 500 i.e.n. publicase o descriere a Europei și Asiei (cf. *Izv. priv. ist. Rom.* I, 1964, p. 8—9)

⁶⁰ Arian, *op. cit.* 31

⁶¹ Cf. nota 56.

⁶² Există un promontoriu cu același nume, lângă Cnidos, și două orașe, unul mai vechi în Caria iar altul mai nou în Cilicia. Vezi RE s.v.

⁶³ Eutropiu, *Rez. ist. rom.* VI, 10, 3 (cf. *Fontes Historiae Dacoromaniae*, II, București, 1970, p. 37)

⁶⁴ Cf. nota 52.

⁶⁵ De ex. întemeierile Herakleiei din Pont (Kalpe, Thynias-Daphne și Kieros) și ale coloniei Sinope (Kotyora, Kerasus, Trapezus, Pterion, Armene și Kytoros), Vezi Danov, *op. cit.* col. 1062—1083; 1065—1066

⁶⁶ Las la o parte adevăratul „imperiu“ al orașului Sybaris (Dunbabin, *op. cit.* p. 154—156) și citez doar Herakleia, întemeiată de Tarent în anul 433/32 (Diod. XII, 36, 4 și Skylax 14).

⁶⁷ Trec peste numeroasele exemple siciliene (vezi câteva la Adameșteanu, *op. cit.* p. 151) și amintesc numai Herakleia (Minoa), situată între Akragas și Selinus și fiind o creație a ultimei.

condițiile sale specifice, în afară de centrele mai mici, despre care nu știm aproape nimic. A existat impresia⁶⁸, rezultată din caracterul colonizării milesiene în general⁶⁹, că motivele comerciale ar fi precumpănit și pe țărmul dobrogean. În cazul Callatisului însă caracterul agricol este atât de evident, simbolizat și de cununa de spice care apare pe monede, încât cercetătorii sînt de acord⁷⁰ asupra acestui lucru, admițîndu-l fără discuții. La fel de indiscutabilă pare și opinia general încetățenită⁷¹ despre caracterul comercial al Histriei și despre rolul de emporiu⁷² al Tomisului.

Indiferent însă de caracterul lor, cele trei cetăți dobrogene au trebuit să aibă și ele un teritoriu rural în jurul lor.⁷³ Or problema aceasta este foarte dezbătută în istoriografia noastră recentă, ajungîndu-se la trei poziții diferite.

Astfel R. Vulpe⁷⁴ și I. Stoian⁷⁵ cred că Histria ar fi avut încă din sec.VI î.e.n. un teritoriu rural înspre interiorul Dobrogei, care a inclus și așezarea de la Tariverde.

Em. Condurachi presupunea⁷⁶ că Histria și Callatis și-ar fi cumpărat teritoriile de la scîiții regelui Ateas, care au pătruns în Dobrogea pe la mijlocul sec. IV î.e.n., unde s-ar fi și așezat în chip statornic.

D. Pippidi crede⁷⁷, în sfîrșit, că aceste teritorii s-au constituit de abia cu cîteva decenii mai tîrziu, în timpul stăpînirii macedonene, după ce Lisimah a cucerit Dobrogea și a supus orașele grecești de aici.

De un teritoriu în sensul restrîns al cuvîntului nu se putea lipsi nici una din cetățile dobrogene, cum a arătat-o situația diferitelor colonii grecești nou întemeiate.⁷⁸ De la această regulă nu putea face excepție nici Histria, indiferent dacă reprezenta o insulă sau numai o peninsulă⁷⁹, la data cînd s-au așezat primii greci. Cele constatate în insula Ischia și pe ostrovul Berezan⁸⁰, ca și în alte părți⁸¹, nu lasă nici o îndoială asupra existenței unor loturi agricole în primele așezări coloniale grecești, și pun chiar sub semnul întrebării caracterul comercial inițial al așezării din fundul actualei lagune Sinoe.

⁶⁸ Care se reflectă și la Vulpe, *op. cit.* p. 65—67.

⁶⁹ Vezi mai sus discuția despre doctrina predominantă privind caracterul general al colonizării grecești din Marea Neagră.

⁷⁰ Vulpe, *op. cit.* p. 66, 78—79; Pippidi, *op. cit.* p. 155; 194; 218

⁷¹ Vulpe, *op. cit.* p. 61; *Histria*, I, București, 1954, p. 14—20; Pippidi, *op. cit.* p. 155; 159—160.

⁷² Datorită menționării sale cu acest epitet pentru sec. III î.e.n. de către Memnon din Herakleia, care trăiește însă mult mai tîrziu (FGr H III; B. 434 cf. *Izv. priv. ist. Rom.* I, 1964, p. 510—511). Vezi Vulpe, *op. cit.* p. 85—86; Stoian, *op. cit.*, p. 18, 20.

⁷³ Pentru toată problema și pentru discuția care va urma vezi D. Pippidi, *În jurul relațiilor agrare din cetățile pontice în epoca preromană* în „Contribuții la istoria veche a României”, București, 1958, p. 74—112; *Contrib.* 2, 1967, p. 120—166 și în special p. 148—156; idem *op. cit.* p. 195 urm.

⁷⁴ „Studii și cercetări de istorie veche” VI (1955), p. 547—548.

⁷⁵ „Studii și cercetări de istorie veche” VIII (1957) p. 191; 200—201.

⁷⁶ „Bul. șt. al Acad. R.P.R.” IV (1952) p. 65—67.

⁷⁷ *Contr.* 2 p. 154—156 și *Dobr.* p. 195—197.

⁷⁸ Vezi mai sus.

⁷⁹ Vezi discuția la Pippidi, *Dobr.* p. 153, n. 51.

⁸⁰ Vezi notele 20 și 36. În afară de aceasta mai trebuie avută în vedere și posibilitatea ca întemeierea Histriei să se fi făcut într-o cîmpie întinsă inundată de abea ulterior (cf. acum P. Alexandrescu, supra p. 77—86).

⁸¹ Ca de exemplu în insulele Lipare.

În privința teritoriului în înțelesul larg al cuvîntului, aprecierile care se pot face sînt mai nesigure. Așezarea dela Tariverde este cam departe pentru a intra în teritoriul imediat, iar pentru cel „larg“ nu sînt încă suficiente dovezi că ar fi făcut parte din el. Localități mici, care ar putea intra în zona Histriei nu cunoaștem. „Portul Istrienilor“ este mult prea departe, dincolo de Dunăre, iar despre misteriosul oraș Orgame nu știm nimic.

Ca să ajungem la o dată mai sigură trebuie să căutăm cu D. Pippidi o autoritate care să fi putut impune respectarea hotarelor destul de întinse ale unei zone de influență de acest fel. Cum nici autoritatea persană și nici cea a regilor odrisi n-au fost destul de puternice și nici destul de lungi, secolul V iese din discuție. Cu aceasta intrăm în sec. IV î.e.n., dar nu este nevoie să mergem pînă la sfîrșitul său, pentru a-i aștepta pe macedonenii lui Lisimah, ci putem să ne oprim la sciții lui Ateas, probabil încă înainte de mijlocul secolului.

Într-adevăr, o analiză amănunțită și multilaterală a izvoarelor literare și a unor date numismatice mai vechi și mai noi, care să nu țină seama de prejudecăți înrădăcinate sau de autorități care au emis păreri pe baza unei lecturi superficiale a izvoarelor, sau fără să le cunoască pe toate, la vremea respectivă, ne înfățișează un tablou diferit decît cel „clasic“, care circulă în istoriografia noastră.

Astfel venirea lui Ateas⁸² și a sciților săi se plasează cu mulți ani, ca să nu spun decenii⁸³, înainte de ciocnirea cu Filip II al Macedoniei, din anul 339 î.e.n. La data aceasta sciții nu erau de curînd veniți — cum se afirmă fără cea mai mică indicație a izvoarelor — ci dimpotrivă Ateas apare ca fiind în Dobrogea de multă vreme. Situația aceasta reiese în chip neîndoielnic din toate datele, vechi și recente, pe care ni le oferă izvoarele. Raporturile lui Ateas și ale sciților săi cu lumea greacă au fost intense și de lungă durată.

În primul rînd regele scit a întreținut legături strînse cu toate orașele⁸⁴ de pe coasta de apus a Mării Negre, pînă mai jos de munții Haemus (Balcani). Astfel trebuie să presupunem că începînd cu Histria⁸⁵ și continuînd cu Tomis⁸⁶,

⁸² Vezi *Izv. priv. ist. Rom.* I, București, 1964, indice, s.v. *Ateas*, pentru toate amănuntele și autorii citați în cele ce urmează. Numele autentic pare să fi fost *Ataias*, cum îl dau monedele contemporane (vezi nota 87 și forma greșită de la Clemens din Alexandria). În discuția de față însă am păstrat forma cunoscută și încetățenită în toate lucrările mai vechi.

⁸³ Regele moare în vîrstă de 90 de ani — lucru subliniat expres de izvoare independente de descrierea evenimentelor (Lucian) — după o domnie care, oricît de modest ar fi apreciată, tot a trebuit să dureze cîteva decenii. Iar Iustinus, care este principalul izvor, îl înregistrează pe Ateas ca „rege al Sciției“ cu sediul în Dobrogea.

⁸⁴ Vezi Vl. Iliescu, *Die Beziehungen zwischen dem Skytenhög Ateas und den griechischen Städten an der westlichen Schwarzmeerküste* în „Actes du I-er congrès international d'études balkaniques et sud-est européennes“, Sofia, août 1966 (vol. V, 1970, p. 171-176) și *Die aussenpolitische Krise der westpontischen Griechenstädte im 4. Jh. v.u.Z.*, în actele celui de al IX-lea congres de studii clasice „Eirene“ de la Görlitz, din Octombrie 1967. (*Die Krise der griechischen Polis*, Berlin, 1970, p. 51-55).

⁸⁵ Avînd în vedere că regiunile din nordul Dobrogei au fost primele ocupate (cf. Strabon VII 4, 5 (311) cf. *Izv. priv. ist. Rom.* I, 1964, p. 242—243). De altfel par să existe și unele indicații arheologice. În acest sens vezi Maria Coja, *Zidul de apărare al cetății Histria*, în „Studii și cercetări de istorie veche“ XV (1964 3, p. 392 și 398).

⁸⁶ Vezi Vl. Iliescu, *Geten oder Skythen ? Zu Iord. Get. 65*, în „Eos“ LVI (1966), 2, p. 341—346.

Callatis⁸⁷, Bizone⁸⁸ Dionysopolis⁸⁹ și Odessos⁹⁰, coloniile grecești se aflau sub protectoratul său. În aceea ce privește localitățile mai mici, pe care Pliniu cel Bătrîn le-a înșirat⁹¹ în zona „sciților plugari“, socotindu-le în mod greșit pe toate scitice, trebuie făcută o distincție. Cele grecești (Aphrodisias, Eumonia, Parthenopolis, la care trebuie adăugată și Gerania, ce depășește „zona scitică“ de mai târziu, dar acum, în vremea lui Ateas, făcea parte din marea „zonă scitică“ ce se întindea pînă la Odessos), au intrat și ele sub protectoratul lui Ateas, dacă nu cumva au fost ocupate de sciți, cum lasă să înțeleagă informația lui Pliniu. Este însă posibil să fie vorba de o nouă confuzie de a lui Pliniu, datorită faptului că trei dintre localitățile înșirate de savantul latin (Libystos, Zygere și Rhocobae) reprezintă așezări înjghebate recent de sciți, cu ocazia venirii și așezării lor în Dobrogea. Într-adevăr, acum în sec. IV î.e.n., sciții nomazi încep să se așeze nu numai într-o zonă a Dobrogei, dar și în regiunile lor de baștină din nordul Mării Negre, în cadrul unui proces de întrepătrundere greco-barbară, care pare⁹² să se fi manifestat nu numai în Pontul Euxin dar și în sudul Galliciei, continuîndu-se și în secolele III—II î.e.n. La sud de Haemus Ateas întretreiea cu Apollonia relații ce trebuie calificate cel puțin drept foarte bune, căci prin intermediul⁹³ acesteia — sau mai de grabă poate printr-un cetățean de încredere, de genul lui Akornion din Dionysopolis în cazul⁹⁴ lui Burebistas — a purtat tratative diplomatice cu Filip II al Macedoniei.

Într-al doilea rînd ponderea influenței lui Ateas se reflectă în faima pe care și-a creat-o în lumea greacă și care a dăinuit⁹⁵ secole după moartea sa.

În sfîrșit mai trebuie doar menționate două aspecte ale activității lui Ateas, care nu sînt legate direct de raporturile sale cu grecii, dar aruncă indirect o lumină asupra forței și duratei stăpînirii sale în Dobrogea. Este vorba despre

⁸⁷ Avînd în vedere monedele bătute de colonia dorică pentru regele sciților (Vezi Ad. Rogalski, *Moneti s imeto na skitskiiia far Atei* în „Izvestia na Varnenskoto Arheologhicesko Drujestvo“, XII (1961) p. 23—26 și V. Anohin în „Numizmatika i sfraghistika“ 2, Kiev 1965, p. 3-15), ceea ce constituie deobicei semnul dependenței unei colonii grecești de respectivul rege barbar, pentru care emite monedele. Încercarea recentă a lui T. Gherasimov, *Istinski li sa monetite s nadpis „Ataias“ i „Ataia“* în „Izv. Arh. Inst.“ XXX (1967), p. 181—186, de a contesta autenticitatea monedelor este cu totul neconvîngătoare, deoarece afirmația după care „nu există dovada unor raporturi între Ateas și orașele grecești“, ignoră izvoarele literare, iar presupusa contrafacere se lovește de existența numelui *Ataias*, pe care nici un falsificator nu-l putea cunoaște sau ghici, fiindcă nu exista în izvoarele literare cunoscute.

⁸⁸ Vezi Vl. Iliescu, *Byzance ou Bizone? Contribution à l'histoire du Pont gauche au IV-e siècle av. n.e.*, în „Rev. Et. Sud-Est Eur.“ VII (1969), 2, p. 400—404.

⁸⁹ Fiind un oraș mic situat între Bizone și Odessos, nu putea face excepție de la regimul acestora și nici nu se putea opune sciților.

⁹⁰ Vezi nota 86.

⁹¹ Vezi nota 55.

⁹² Vezi A. Wasowicz, *Le peuplement de la Mer Noire et de la Gaule Meridionale* în „Annales“ 21 (1966), 3, p. 553—572.

⁹³ Iustinus IX, 2, 1 (cf. *Izv. priv. ist. Rom.* I, 1964, p. 352—353).

⁹⁴ Cf. *Syll*³, 762 și Mihailov IGB, I, 13.

⁹⁵ Vezi vorbele de duh, în număr de trei, care circulau pe seama sa — indiferent dacă el le-a pronunțat cu adevărat, sau numai i s-au atribuit, ca și în cazul altor personaje istorice — intrînd în culegerea lui Plutarh. (*Sentiințe ale regilor și comandanților de oști*, s.v.; cf. *Izv. priv. ist. Rom.* I, 1964, p. 462—463). Singurii regi sciți care mai figurează alături de Ateas — însă numai cu cite o singură sentiință — sînt Idanthyrsos, datorită campaniei lui Darius și Skiluros, ale cărui legături puternice cu lumea greacă — vezi de ex. protectoratul său asupra Olbiei — sînt bine cunoscute.

natura și proporțiile formațiunii politice conduse de Ateas, ca și de raporturile sale cu geții autohtoni.

După cum se știe un grup important de istorici sovietici, în frunte cu B. N. Grakov și V. D. Blavațki, consideră pe Ateas drept creatorul statului scit și ca atare drept punctul culminant al dezvoltării politico-militare a sciților. Dar chiar și în cadrul unei concepții mai puțin optimiste, ca aceea a lui V. F. Gaiducevici și D. P. Kallistov, rolul lui Ateas și al formațiunii sale politice rămân încă destul de importante și de durabile.

Lupte între sciți și geți au avut loc fără îndoială, căci ocuparea unei părți a Dobrogei nu s-a petrecut fără o rezistență din partea autohtonilor, dar ecoul lor nu s-a păstrat la Iustinus,⁹⁶ în persoana misteriosului „Histrianorum rex“, așa cum se crede⁹⁷ în general, ci la Pseudo-Euripides⁹⁸ și la Clearh din Soloi,⁹⁹ cum am avut ocazia să arăt de curînd¹⁰⁰.

Avînd în vedere cele arătate, cred că devine foarte probabilă presupunerea că teritoriului rural — în sensul larg al cuvîntului — al coloniilor grecești din Dobrogea s-a constituit în timpul domniei regelui scit Ateas, către mijlocul sec. IV î.e.n., deoarece acesta a fost primul care a avut forța și continuitatea necesară pentru a întreține raporturile, pe care le-am văzut, cu cetățile grecești, putînd astfel garanta în mod eficient marile zone rurale ale respectivilor interesați.

REMARQUES AU SUJET DES COLONIES GRECQUES DE LA DOBROUDJA ET DE LA FORMATION DE LEURS TERRITOIRES RURAUX

R é s u m é

Dans la première partie de sa contribution l'auteur attire l'attention sur la possibilité, que les deux colonies les plus importantes de la Dobrudja, notamment Istros et Kallatis, seules ou avec leur métropoles, aient fondé, à leur tour, des colonies dans leurs voisinage. Parmi ces nouvelles fondations pourraient figurer des localités comme Tomis, Parthénopolis, Héraclée etc.

Dans la deuxième partie de la recherche on discute la période durant laquelle les villes grecques ont organisé leurs territoires ruraux, dans l'acception large du terme. A l'incontre de la doctrine actuellement prédominante, l'auteur aboutit à la conclusion que, seulement après la conquête scythe de la Dobrudja sous le roi Ateas, vers le milieu du IV-e siècle av. n.e., quand les villes grecques sont tombées sous le protectorat du roi, ont été créées les conditions nécessaires pour une telle institution. C'est seulement à ce moment, que la force militaire et politique, que pouvait imposer son autorité tant aux barbares qu'aux grecs et protéger autant que respecter l'intégrité des nouveaux territoires ruraux, fit son apparition.

⁹⁶ Vezi nota 93.

⁹⁷ Nu este vorba despre un conducător al triburilor de la Dunăre, ci de o confuzie de a lui Iustinus. În realitate este vorba de lupta dintre sciți și tribali, al căror ecou îl găsim și la Frontinus și Polyainos (cf. *Izv. priv. ist. Rom.* I, 1964, p. 432—433 și 606—607), după cum am căutat să arăt într-un studiu aflat sub tipar.

⁹⁸ *Rhesos*, vv. 426-436.

⁹⁹ Frg. 8 (cf. *Izv. priv. ist. Rom.* I, 1964, p. 123).

¹⁰⁰ *Contribuții la problema raporturilor scito-trace în sec. IV î. e. n.*, în „Pontice“ II (1969), p. 189—197.

BEMERKUNGEN ZUR GRIECHISCHEN KOLONISATION IN DER DOBRUDSCHA UND ZUR ERRICHTUNG DER STÄDTISCHEN TERRITORIEN

Zusammenfassung

Im ersten Teile des Aufsatzes zieht der Autor die Möglichkeit in Erwägung, dass Istros und Kallatis, die bedeutendsten Kolonien der Dobrudscha, allein oder zusammen mit deren Metropolen, Tochterstädte in ihrer Nähe gegründet hätten. In Frage kämen Ortschaften wie Tomis, Parthenopolis, Herakleia u.a.

Im zweiten Teil wird der Zeitpunkt zu dem sich die städtischen Territorien — im weiten Sinne des Wortes — der griechischen Städte herausgebildet haben, besprochen. Im Gegensatz zur herrschenden Auffassung gelangt der Autor zur Schlussfolgerung, dass erst nach der skythischen Landnahme unter König Ateas, um die Mitte des 4 Jh. v.u. Z., und die Auferlegung seiner Oberhoheit über die Kolonien der westlichen Pontosküste, eine Macht entstanden sei, welche ihre Autorität in gleichen Masse den Griechen wie den Barbaren auferlegen konnte. Hiermit wurde auch den Grenzen der griechischen *chorai* der erforderliche Schutz und die darauf folgende rechtliche Anerkennung gesichert.